

SZÖVEGÉRTÉS

könnyedén

Roland

Mesék világa

❖ A kőleves	4
❖ Kacor király	6
❖ Az égig érő paszuly	8
❖ A tulipánná változott királyfi	10
❖ A rátóti csikótozás	12
❖ A só.	14
❖ Az aranyszörű bárány	16
❖ A három kívánság	18
❖ Kolontos Palkó	20
❖ Az öregember és a pokróc	22

Szép magyar versek

❖ Nadányi Zoltán: Anyu	24
❖ Juhász Gyula: Este az Alföldön	26
❖ Gárdonyi Géza: Balaton	28
❖ Móra Ferenc: Mártonka levele	30
❖ Nadányi Zoltán: Az első pogácsa	32
❖ Petőfi Sándor: Szeget szeggel.	34
❖ Mikszáth Kálmán: Otthon és a zöld mezőn	36
❖ Arany János: A világ	38
❖ Kosztolányi Dezső: Téli alkony	40
❖ Benedek Elek: Szeresd a fát!	42

Történelem sodrában

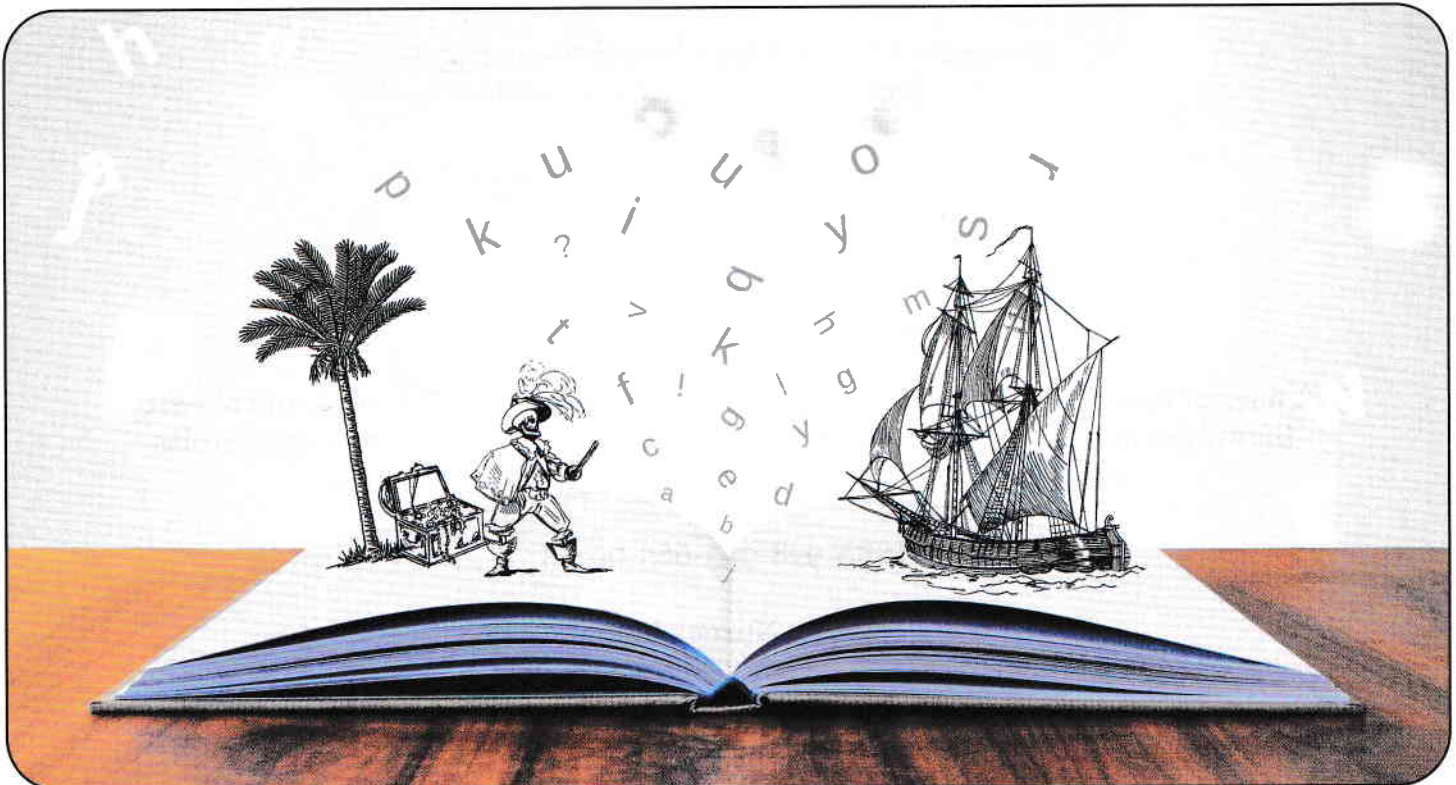
❖ Árpád fejedelem és őseink élete.	44
❖ Géza fejedelem, I. Szent István király és Szent Imre herceg.	46
❖ Szent László legendái	48
❖ IV. Béla, tatárjárás – Szent Margit legendája	50
❖ Azok a híres Hunyadiak...	52

Egy csipetnyi ismeretterjesztés

❖ A gyermekláncfű 54
❖ A csipkebogyó 56
❖ A lándzsás útifű 58
❖ A ló 60
❖ A szakállas agáma 62
❖ A delfin 64
❖ Vulkanok nyomában 66
❖ A tűz 68
❖ A víz 70
❖ A levegő 72

Szövegértés a gyakorlatban

❖ Irodalmi pályázat 74
❖ Véradás 76
❖ Nyári élménytábor 78
❖ Orchideakiállítás 80
❖ Erdei kisvasút 82

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény, háborúból hazatérő katona. Ment, mendegélt egyik faluból ki, a másikba be, rongyosan és éhesen. De bizony senki sem kínálta étellel. Bekopogott ide is, oda is, mindenhol kiutasították, vagy a kutyát uszították rá. Ahogy mendegélt, elhatározta magában, hogy a következő háznál levest fog főzni, bárhogya is legyen. Beletett egy követ a zsebébe, s bekopogott a legelső házba, ahol egy öregasszony lakott.

– Jó napot, öreganyám! Hogy s mint szolgál az egészsége?

– Adjon isten, vitéz uram! Szolgál, ahogy szolgál. Hát vitéz uramnak?

– Nekem is szolgál valahogy, csak éhes vagyok, ennék valamit, ha volna.

– Jaj, lelkem, vitéz uram, adnék én, de olyan szegény vagyok, mint a templom egere. Semmim sincs, tiszta üres a kamrá, padlásom, mindenem.

– Én nem vagyok annyira szegény – feleli a katona –, van itt a zsebemben egy jókora kő. Ebből tudnék finom levest főzni, csak kéne hozzá egy fazék.

– Fazekat éppen adhatok, mert az van, csak nincs, amit beletegyek – válaszolta az öregasszony, és már tüzet is rakott. A katona pedig megmosta a követ, beletette a fazékba, vizet töltött rá, s odatette főni. Egy hosszú fakanállal megkevergette, megkóstolta, majd csettintett egyet a nyelvével, és így szólt:

– Hát jónak jó, de ha egy kicsi só volna benne, akkor még jobb lenne!

Az öregasszony hozott sót, beletette a katona a fazékba, s azt mondja:

– Tudja, ha lenne egy kanálka zsírja, akkor aztán igazán jó lenne!

– Van nekem az is – válaszolta az öregasszony, s már hozta is. Kevergeti a katona, aztán ismét megszólalt:

– Tudja-e, hogy kolbászt is szoktam beletenni?

– Van nekem kolbászom is – tüsténkedett az öregasszony –, hozok is mindjárt a kamrából kettőt, hogy mindkettőnknek jusson!

A katona beleeresztette a kolbászokat is a fazékba. Kevergeti, kóstolja, majd szól:

– Ha lenne pár szem pityókája, azt is beleapríthatnánk, s még ha zöldsége is volna, az megadná a módját egészen.

– Van nekem ez is, az is – húzta ki magát büszkén az öregasszony, s már hozta is. Amikor megfőtt a leves, két jó nagy tányérba merték, s leültek megenni.

– Jaj, hát sosem hittem volna, hogy a kőből ilyen jó levest lehet főzni! – nyalta meg a száját az öregasszony. Mikor aztán jóízűen bekanalazta a levesét, megkérdezte a katonát, nem adná-e el neki a követ. Kapott a katona az alkalmon, száz forintért oda is adta. Majd jóllakottan, száz forinttal a zsebében, vígan rózta az utat tovább.

1. Kik a mese szereplői?

2. Jellemezd a szereplőket!

3. Hol játszódik a történet?

4. Számozással állítsd sorrendbe a hozzávalókat a történet alapján!

zöldség

zsír

só

kő

kolbász

pityóka

5. Pótold a hiányzó szavakat!

A katona ment, _____ egyik _____-ből ki, a másikba be, rongyosan és _____. Bekopogott ide is, oda is, de _____ mindenholnan, vagy a _____ uszították rá.

6. Fejezd be!

olyan szegény vagyok, mint _____
csettintett egyet a _____

7. Magyarázd meg a jelentésüket!

Róttá az utakat. _____

Hogy s mint szolgál az egészsége? _____

Kapott a katona az alkalmon. _____

Jóízűen bekanalazta. _____

Élt egyszer egy özvegyasszony, s annak volt egy macskája. A falánk macska egy reggel mind felnyalta a lábásból a tejet. Megharagudott rá az özvegyasszony, s elkergette a háztól. A macska elbujdosott a falu végére, s ott leült a híd mellé. A híd végén ült egy róka is. A róka sohasem látott macskát, a macska sohasem látott rókát. Mindegyik félt a másiktól. Végül a róka megszólította a macskát, hogy megtudja, miféle nemzetség ő. A macska pedig így válaszolt:

– Én vagyok a Kacor király! Minden felett hatalmam van.

Hej, megszeppent a róka, s kérte a macskát, legyen vendége egy kis csirkehúsrá. A macska nagyon éhes volt, elindult a róka barlangjába, ahol hamar beletalálta magát az uraságba. Keveset szólt, sokat evett, ebéd után pedig álomra hajtotta a fejét, s azt parancsolta a rókának, ügyeljen, hogy senki se háborgassa, amíg alszik. A róka így is tett, kiállt őrködni. Arra ment egy kis nyúl. Rákiáltott a róka, hogy ne járjon arra, mert a Kacor király alszik, s ha felébresztik, olyan dühös lesz, hogy jaj mindenkinek! Megijedt a nyúl, elfutott. Útközben összetalálkozott a medvével, a farkassal, a varjúval, s figyelmeztette őket, hogy ne járjanak arra, mert ha felébresztik Kacor királyt, az mérgeiben nem kegyelmez senkinek! Az állatok elgondolkoztak: Ki lehet az a Kacor király? Soha hírét sem hallották! Végül abban állapodtak meg, hogy meghívják ebédre a rókával együtt. A varjút gyorsan el is küldték az üzenettel.

Kacor király szívesen fogadta a meghívást, így hát a medve, a farkas és a nyúl felütötte a lacikonyháját. A kis nyúl volt a szakács, mert a rövid farka nem ég meg könnyen, a medve vitte a fát és a vadakat, a farkas terített és pecsenyét forgatott. Mikor kész volt az ebéd, a varjú elindult a vendégekért.

Kacor király lassan s nagy méltósággal lépdelt, de azért a varjút szemmel tartotta, mert tartott tőle, ahogy a varjú is félt őtőle. A medve, a farkas és a nyúl nagy várakozásban voltak, lesték, várták, mikor jön már Kacor király. Egyszer csak megpillantotta a kis nyúl közeledni őt, izgalomban ugrott egyet, s jól megégette magát a tűzben. Fájdalmában ismét ugrott egyet, s fordultában belekapott a farkas képébe, és jól végigkarmolta azt. A farkas azt hitte, hogy a medve tette ezt vele, ezért jól képen teremtette a medvét. A medve a kis nyúlnak akarta továbbadni az üstét, de véletlenül a Kacor királyt találta el, aki épp akkor ért oda. Mikor a medve látta, mit tett, úgy megrémült, hogy nyaka közé szedte a lábát. A Kacor király meg attól ijedt meg, hogy így nyakon teremtették. Uzsgyi hát, ő is futóra! Elröppent a varjú is. Még most is futnak, ha meg nem álltak.

1. Sorold fel a mese szereplőit!

2. Válaszolj röviden a kérdésekre!

Miért menekült el otthonról a macska? _____

Hol találkozott a róka és a macska? _____

Milyen néven mutatkozott be a macska? _____

Miért hívta meg a róka a macskát vendégségbe? _____

3. Igaz? (I) Hamis? (H) Döntsd el!

A falánk macska egy este felnyalta a lábasból a tejet.

A macska felajánlotta a rókának, hogy legyen a vendége.

A nyúl figyelmeztette a medvét, hogy ne zavarja Kacor király álmát.

A varjú vitte az ebédmeghívás hírét és kísérte a vendégeket.

A farkas vállalta a szakács szerepét.

A farkas ijedtében képen törölte Kacor királyt.

4. Állítsd sorrendbe az állatok megjelenését a mesében!

varjú

nyúl

macska

farkas

medve

róka

5. Egészítsd ki a mondatokat a szöveg alapján!

A medve, a farkas és a nyúl felütötte a _____ . A kis nyúl volt a _____. A medve vitte a _____ és a _____. A farkas terített és _____. Mikor kész volt az ebéd, a _____ elindult a vendégekért.

6. Húzd alá a valós állítást!

A kis nyúl futásnak eredt, mert
éhes volt. izgatott volt. haza akart menni. megijedt.

A medve a kis nyúlnak akarta továbbadni a/az
répát. húst. főzőkanalat. ütést. tányért.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény asszony, annak egy fia és egy tehénkéje. Egy nap annyira elszegényedtek, hogy az asszony elküldte a fiát a vásárra, hogy adja el jó áron a tehenet. Meg is csinálta a vásárt a fiú, elcserélte a tehenet egy szem paszulyra. Vitte haza, mutatta az anyjának, mit kapott érte. Az anyja sírt keservesen, hogy a tehénkét ennyiért adta oda. De a fiú vigasztalta, hogy egyet se búsuljon, mert a vevője azt mondta, hogy még este ültesse el, s meglátja, mi lesz belőle. Elültette a fiú az ablak alá, de még vacsorázni sem tudott, úgy várta, hogy mi lesz belőle. Reggel, mikor felébredt, látta, hogy kikelt a paszuly. Kinézett az ablakon, de nem is látta a tetejét. Mondta az anyjának, hogy felmászik a tetejére. Az anyja kérte, hogy ne menjen, mégis elindult, s ment felfelé a paszulyon. Addig ment, míg olyan magasra ért, hogy szinte szédült. Akkor egyszer csak elérte az égboltot. Ott volt egy kis nyílás, amin bekukucskált, s látott valami világosságot. Gondolta, ha eddig felért, csak megnézi, mi van odabenn. Észrevett egy kis házikót. Úgy döntött, szállást kér éjszakára. Bekopogott, s egy asszonyt talált a házban.

– Mit csinálsz itt, te fiú, mikor az én uram a hétfejű sárkány? Ha meglát, rögtön megesz! – kiáltott rá az asszony, de mivel megsajnálta a fiút, aki már nagyon éhes volt, adott neki vacsorát, majd elbújtatta az ágy alatti dagasztóteknő alá.

Mikor éjfél ütött az óra, nagy dörömbölés, zúgás támadt. Jött haza a hétfejű sárkány, hozott egy fekete tyúkot a hóna alatt. Letette az asztalra, s mondta a tyúknak, hogy tojjon, s az tojt egy aranytojást. A sárkány megint rákiáltott, s az megint tojt egyet. Addig tojt, amíg a sárkány mondogatta neki, hogy tojjon. Közben megéhezett a sárkány, s nekiállt vacsorázni. Vacsora után muzsikált, majd gyanúsán elkezdett szaglászni.

– Te asszony, miféle idegen szag van ebben a házban?

– Csak nyugodjék, lelkem, muzsikáljon, nincs itt semmiféle idegen – nyugtatgatta az asszony, de csak nem hagyta a sárkány.

– Dehogyan nincs! Nekem rögtön add elő, mert különben téged is széjjeltéplek!

Az asszony addig csitítgatta, míg egyszer csak elérte a sárkányt az álom, majd maga is elaludt. Amikor a fiú észrevette, hogy mindketten alszanak, kibújt a teknő alól, hóna alá fogta a fekete tyúkot, a másik kezébe a muzsikát, s szaladt ki a házból. Mikor a nyíláshoz ért, jött volna be a lyukon, visszanezett, vajon nem jön-e a sárkány. Jött is az, egészen a nyomában volt már! A fiú gyorsan leeresztette magát a szál paszulyon, a fejsze éppen kinn volt az udvaron, fogta, s hamar kivágta a szál paszulyt vele. A sárkány lebecskázott, s keze-lába kitörött. Akkor a fiú bement az anyjához, s megmutatta a tyúkocskáját. Addig tojatták, amíg meggazdagodtak. Csináltak szép házat, vettek sok jószágot, s a fiú azóta is vidáman muzsikál. Aki nem hiszi, járjon utána!

1. Sorold fel, kik a mese szereplői!

2. Keretezd be, miért kellett eladni a tehénkét?

sokat evett

öreg volt

sánta volt

elszegényedtek

3. Karikázd be, mit tett a tehénkével a fiú!

kihajtotta a legelőre

megcsinálta vele a vásárt

bekötötte az istállóba

4. Húzd alá, mire cserélte el a tehenet!

tyúkra

aranytojásra

fejszére

paszulyra

paradicsomra

5. Pótold a hiányzó szavakat!

A fiú felmászott a _____-on. Ahogy elérte az _____
_____-ot, talált ott egy _____-t. Széjjelnézett, látott
egy _____-t. Bement, talált ott egy asszonyt, akinek a férje a
_____ volt. Az asszony elbújtatta a fiút az _____
alatti _____ alá.

6. Adj rövid válaszokat!

Mikor érkezett haza a sárkány? _____

A sárkány mit hozott magával haza? _____

Mit tett a sárkány vacsora után? _____

Mit (miket) hozott el a fiú a sárkánytól? _____

7. Számozással állítsd sorrendbe, hogy mit csinált a sárkány!

elaludt

vacsorázott

szaglászott

muzsikált

lebucskázott

hazajött

Volt egyszer egy király, annak volt egy fia. Azt mondta egyszer a fiú az apjának:

– Édesapám, én most elmegyek, és addig vissza sem jövök, míg meg nem találok a legszebb lányt a világon.

– Menj, édes fiam – mondta az apja –, és járj szerencsével!

Ment a királyfi, ment, mendegélt, s közben egy sűrű erdőbe tévedt. Egy túskebokorban kétségbeesett varjúkárogást hallott. Látta, hogy a varjú nem tud szabadulni a sűrű, tüskés ágak közül. Mivel jószívű volt, kiszabadította a varjút, s az így szólt hozzá:

– Jótett helyébe jót várj! Húzz ki egy tollat a szárnyamból, s ha valaha bajba kerülsz, röptsd a levegőbe a tollat, nyomban ott leszek, és segítek rajtad!

A királyfi eltette a varjútollat, s ment tovább. Amint egy országútra ért, látja, hogy egy halacska vergődik az egyik kiszáradt keréknyomban. A királyfi megszánta a halacskát, kivette a gödörből, elvitte a tóhoz, beledobta a vízbe. A halacska meg így szólt hozzá:

– Jótett helyébe jót várj! Vegyél le a hátamról egy pikkelyt, s ha valaha bajba kerülsz, dobd vízbe, nyomban ott leszek, és segítek rajtad.

Ezután egy éhes és szomjas öregemberrel találkozott a királyfi, akit jó szívvel megettetett és megitatott, az pedig így szólt hozzá:

– Jótett helyébe jót várj! Tépd ki két hajszálamat, s ha valaha bajba kerülsz, ereszd szélnek, nyomban ott leszek, és segítek rajtad!

Ment tovább a királyfi, s beért egy faluba, ahol egy öreg király lakott. Volt annak egy világszép leánya, akit csak az vehetett feleségül, aki úgy el tudott bújni, hogy a királylány ne találja meg. Minden kérő háromszor próbálkozhatott az elbújással. A királyfi is elhatározta, hogy próbát tesz. Első próbálkozásakor a levegőbe dobta a varjútollat. Jöttek a varjak seregestül, fölrepítették a királyfit egy magas hegy tetejére, de a királylány megtalálta. Másnap a királyfi a tóba dobta a pikkelyt, ekkor a partra úszott egy óriási hal, s annak a hasában bújt a királyfi. De a királylány ott is megtalálta. Harmadnap a királyfi szélnek eresztette a két hajszálat. Jött az öregember, megcirógatta a királyfit, az nyomban tulipánná változott, és az öregember a kalapja mellé tűzte.

Kereste a királylány a kérőjét mindenfelé, de nem találta. Ekkor eléje állt az öregember, s a kezébe adta a piros tulipánt. A királylány megcsókolta a virágot, s abból nyomban újra királyfi lett. Mindjárt megtartották a lakodalmat, s boldogan élnek máig is, ha meg nem haltak.

1. Sorold fel, kik a mese szereplői!

LIBRIS

We know
books

2. Miért indult útnak a királyfi?

világot akart látni

dolgozni akart

a világ legszebb lányát kereste

3. Töltsd ki a táblázatot!

	Kivel találkozott a királyfi az úton?	Miben segített neki a királyfi?	Mit kapott tőle hálából?
1.			
2.			
3.			

4. Igaz? (I) Hamis? (H) Döntsd el!

1. Az öreg király útnak indult, hogy megkeresse a legszebb lányt a világon.

2. A királyfi egy pillangóval találkozott az erdőben.

3. A varjú a túskebokor ágai közé szorult.

4. A királyfi egy öregasszonytól kapta a két hajszálat.

5. Az öregember a királyfit rózsává változtatta, s a kalapjához tűzte.

5. Állítsd sorrendbe a felsorolt eseményeket!

A királylány megtalálta a királyfit a halban.

Megtartották a lakodalmat.

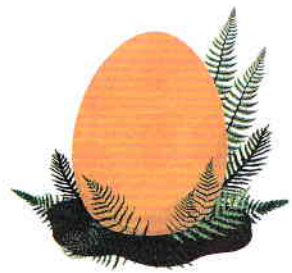
Túskebokorba szorult varjút talált.

Megitatta, megetette az öregembert.

A varjak felvitték a királyfit egy magas hegy tetejére.

A királyfi megmentette a keréknyomban vergődő halacskát.

Az öregember tulipánná változtatta a királyfit.

Arátóti csósz¹ egyszer a mezőn egy hamvas² úritököt talált. Fölvette, megtapogatta, megszagolta, de mégse tudta kitalálni, hogy mi lehet az. Bevitte hát a falugyűlésre, ahol éppen együtt volt a kupaktanács. Mikor a csósz a tököt letette, az öreg elöljáró urak is mind elszörnyűködtek, hogy sok mindenben keresztülmentek, de ilyen istenteremtmenyét még nem láttak világéletükben. A bíró sem állhatta meg, hogy bele ne szóljon:

– Hát, atyafiak, ez – miként a formája is mutatja – semmi, de semmi más nem lehet, csak tojás. Mi más is lehetne, ha nem tojás?

Ezt aztán a csósz is megerősítette azzal, hogy egészen meleg volt, amikor a tarisznyájába³ tette. A bíró nemhiába volt okos ember, mert még azt is tudni akarta, hogy a tojás micsoda tojás. Az öreg elöljárók sok mindenre gondoltak, de a bíró inkább a csószre hallgatott, aki azt mondta, hogy akkoriban, amikor a tojást találta, épp egy idegen csikó csatangolt a határban. Az elöljárók is egyetértettek abban, hogy ezt az idegen csikó tojta. Mert mi az isten csodája is tojhatott volna ekkorát?

De a bíró nem elégedett meg ennyivel. Ha már tojás, akkor költsék is ki! De mivel? Törték a fejüket, s végül azt találta ki a bíró, hogy költsék ki maguk. Jó példának okáért először a bíró ülte meg a tojást, aztán ülték a többiek is rendben, ahogy korban következtek. Bizony még ma is ülne rajta valaki, ha a szomszéd falvakban rebesgetni⁴ nem kezdték volna, hogy a rátóti kupaktanácsra rázápult⁵ a csikótojás, romlani kezdett a sok okos hátsó alatt. Erre aztán az elöljárók is zúgolódn⁶ kezdtek, hogy ők bizony nem ülik tovább senki lova tojását. A bíró elszomorodott, mert szentül meg volt győződve, hogy a kis csikó már mozog a tojásban. Az elöljárók meg váltig állították, hogy a tojás már megbüdösödött alattuk. Végül megállapodtak abban, hogy a záptojást kiviszik a határba, s onnan egy dombról afelé a falu felé gurítják, amelyik a rátóti tanács kigúnyolásában a leginkább serénykedett⁷.

Minden rátóti kiállt a kapuba annak a csodájára, hogy csúffá lesz téve a rossznyelvű szomszéd falu. Befogták az orrukat, s a bíró gurítani kezdte a csikótojást. A tojás gurult, s a domb alján belegurult egy galagonyabokorba. Ott darabokra törött. A bokorból pedig ugyanakkor kiugrott egy kicsi nyúl. Egész Rátót elkiáltotta magát:

– Ott a piciny csikó! Fut a piciny csikó! Utána, emberek!

A nép a nyúl után eredt. A dombon csak a bíró maradt, és felsóhajtott: „Mondtam, hogy a csikó már mozog! Miért nem ültünk rajta türelemmel még egy-két napig!”

¹ Mezőőr

² Üde, friss, zsenge

³ Vállon hordozható zsák, táská

⁴ Pletykál, terjeszt, híresztel

⁵ Megbüdösödik, megromlik

⁶ Mérgelődni, morgolódni

⁷ Törekszik, szorgoskodik